

MÜDÂFAA

(مدافعة)

Ahmed Midhat Efendi'nin

(ö. 1912)

Türkiye'deki misyoner faaliyetlerine karşı reddiye mahiyetindeki eseri.

Önce *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde tefrika edilen eser (6 Haziran – 8 Ağustos 1299; 14 Eylül 1299 – 17 Mart 1300) küçük boyutta üç ciltten oluşmaktadır (İstanbul 1300-1302). İlk cildin başlığı altında, "Ehl-i İslâm'ı Nasrâniyet'e davet edenlere karşı kaleme alınmıştır" ibaresi yer almaktadır. Ahmed Midhat Efendi eserinin mukaddimesinde, Osmanlı Devleti'nin kendi ülkesindeki hıristiyanların dinî hayatını güvence altına aldığı, hatta misyonerlik faaliyetlerine bile göz yumduğu halde misyonerlerin bu hoşgörüyü suistimal edip İslâmiyet aleyhinde neşriyatta bulduklarını, özellikle ailelere ve kadınlara nüfuz etmeye çalıştıklarını, *Gıdâü'l-mülâhazât, Kitâb-ı Mizânü'l-Hak, İstidlâlât, Dürer-i Münciyye-i Mesîhiyye, Te'sîsât-ı Mesîhiyye* gibi İslâm aleyhinde Türkçe kitaplar yayımladıklarını belirterek bâtil ve yersiz iddialarına karşı bu müdafaayı kaleme almak mecburiyetinde kaldığını söyler. Başlangıçta tek cilt olarak düşünülen eserin ilk bahislerinin *Tercümân-ı Hakikat*'te yayımlanmasının arkasından karşılaştığı çeşitli itirazlar üzerine diğer ciltlerin de yazılması gerekmiştir. Ahmed Midhat Efendi bu itirazlardan "hakâret-i bî-edebâne" olanlara cevap vermeye lüzum görmemiş, ancak Avedis Efendi'nin âdâba uygun bulunduğu mülâhazalarını önce gazetesinde, daha sonra eserin II. cildinde yayımlamış ve bunlara cevap vermiştir.

Kitabında yer yer Avrupa'nın ilim ve teknik alanlarında ilerlemiş olduğunu, Osmanlılar'ın da Avrupalılaşıma yoluna girdiklerini vurgulayan Ahmed Midhat Efendi kendisinin bu eseriyle Hıristiyanlığa sataşma niyetinde olmadığını, bu sebeple kilise aleyhindeki Batı yayınlarına rağbet etmediğini, kaynaklarının İnciller'den, kilise neşriyatından, güvenilir hıristiyan müelliflerin eserlerinden ve ansiklopedilerden ibaret olduğunu ifade eder. *Müdâfaa*'da sık sık geçen Fransızca yahut Fransızca'ya çevrilmiş eserlerin başlıcaları şunlardır: Kaneto'nun *Umumi Tarih*'i, Michaud'nun *Evrensel Biyografisi*, Gibbons'un *Hıristiyanlık Tarihi*, Voltaire'in *Felsefe Sözlüğü* ve Hıristiyanlığın muteber eserleri arasında saydığı *Konversasyon ve Kâ-mûs-ı Ulûm-ı Felsefiyye*.

Müdâfaa'nın ilk cildinde Ahmed Midhat Efendi uzunca bir bölümü münazara ve münakaşa usulünde dikkate aldığı esaslara ayırmıştır. Ardından Filistin'in tarihî durumu ve buradaki inanç toplulukları hakkında bilgi veren müellif, Hz. İsa'nın zuhuru ve yaşayışı ile kilise yayınlarında uzun uzun anlatılan havâriilerin hayat hikâyelerinin tarihî gerçeklere uymadığını, çelişkilerle dolu olduğunu, Hıristiyanlığın kılıç kuvvetiyle değil kelâm kuvvetiyle yayıldığı iddialarının da doğru olmayıp Hıristiyanlık uğruna pek çok savaşın yapıldığını belirterek Haçlı seferleri sırasındaki zulümleri anlatır. Hz. İsa'dan belirli bir söz nakledilmediğini, bu sebeple İnciller'in güvenilir metinler sayılmadığını, bunların çok sonraları kaleme alındığını ve aralarında da çelişkiler bulunduğunu ileri sürer.

Müdâfaa'nın II. cildinde, eserinin bu kadar itiraza uğramasının hıristiyanların kendi yayınlarını delil olarak göstermesinden kaynaklandığını söyleyen Ahmed Midhat Efendi itirazları sıralayarak her bahsi kendi cevaplarını eklemek suretiyle tamamlar. Alt başlığı "Hıristiyanlığın Mâzisi, Hali, İstikbali" olan *Müdâfaa*'nın III. cildini yazar, kendisine gönderildiğini söylediği Fransızca imzasız bir mektup üzerine yazdığını ifade eder. Bu mektupta Chateaubriand delil gösterilerek Hıristiyanlığın ve özellikle Katolikliğin insanlık için kıyame-

te kadar devam edecek ilâhî, ahlâkî ve siyasi bir nizam olduğu iddia edilmiştir. Bu sebeple III. ciltte Ahmed Midhat Efendi, Chateaubriand'ın *Le génie de Christianisme* adlı eserini ele alarak Nasrâniyet'in kânûn-ı ilâhî, kânûn-ı ahlâkî ve siyasetle olan ilişkilerini üç bölüm altında inceler.

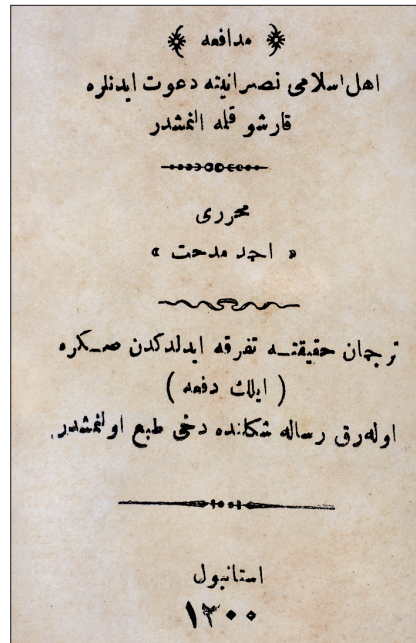
Romanlarında ve diğer eserlerinde hiçbir zaman mutaassıp bir müslüman tavır takınmamış olan Ahmed Midhat Efendi'nin *Müdâfaa* ile beraber reddiye mahiyetindeki bazı eserlerinin yayımının 1883-1900 yılları arasında yoğunlaşmış olması dikkati çekmektedir. Onun endişesi bazı Osmanlı gençlerinin Avrupa'daki dinsizlik akımlarına kapılması ihtimalidir. Nitekim bu yıllarda Ahmed Midhat Efendi, kabiliyetli ve vatanperver bir Osmanlı subayı olarak takdir ettiği Beşir Fuad'ı tanımış, onun pozitivist ve materyalist fikirlerle inanç kaybına uğradığına ve intiharına şahit olmuştur. Böylece misyoner propagandalarıyla İslâmiyet'ten uzaklaşan birtakım gençlerin varlığını farketmiştir (Okay, s. 268-277). Nitekim eserde bunun açık ifadeleri göze çarpmaktadır (II, 507-508; III, 566). *Müdâfaa*, gerek dönemin şartlarında dayandığı kaynaklara hâkimiyeti gerekse her seviyede okuyucunun kolayca anlayabileceği bir dille kaleme alınmış olması sebebiyle diğer reddiyelere göre daha çok ilgi görmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Midhat, *Müdâfaa*, İstanbul 1300-1302, I-III; M. Orhan Okay, *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi*, Ankara 1975, tür.yer.; Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddîyeler ve Tartışma Konuları*, Konya 1989, s. 105-107; Sema Ermiş, *Ahmed Midhat Efendi'nin Nizâ-ı İlm ü Din Eserinde Din Bilim İlişkisi* (yüksek lisans tezi, 2004), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.13-15.

M. ORHAN OKAY

Ahmed Midhat'ın *Müdâfaa* adlı eserinin iç kapak sayfası

MÜDÂHENE

(المداهنة)

Çıkar sağlama veya hoş görünme amacına yönelik söz ve davranış anlamında ahlâk terimi.

Sözlüklerde "yumuşaklık, uyumluluk; yapmacık tavır, olduğundan başka türlü görünme" gibi mânalara gelen *müdâhene* kelimesinin "yağ" anlamındaki *düh*nden türediği, yağın nesnelere yumuşatması gibi bazı söz ve davranışların insanları yumuşatmasından, tepkilerini önlemesinden ve onları memnun etmesinden dolayı bu tür davranışlara mecaz yoluyla *müdâhene*